

De neutralisatie van de inflatie in de winstbepaling

Enkele beschouwingen naar aanleiding van het rapport-Hofstra

DRS. V.I. GOEDVOLK* — DRS. C. HORDEN**

De vraag op welke wijze de gevolgen van inflatie bij het opmaken van de jaarrekening in aanmerking moeten worden genomen, houdt bedrijfseconomen en accountants sterk bezig. Ook fiscalisten hebben zich bij herhaling in deze problematiek verdiept. Het is dan ook niet onbegrijpelijk, dat veel bedrijfseconomen belangstelling hebben getoond voor de voorstellen van prof. Hofstra om bij de fiscale winstbepaling rekening te houden met inflatie. In dit artikel wordt de methode van winstbepaling, die wordt voorgesteld in het rapport-Hofstra, vergeleken met andere methoden voor inflatieneutrale winstberekening. Het stelsel-Hofstra blijkt met name een gunstige methode van winstberekening voor ondernemingen, waarvan het eigen vermogen groter is dan het vreemd vermogen.

Aanleiding en werkwijze

De voorstellen van Hofstra voor een inflatieneutrale belastingheffing 1) zullen in de winstsfeer leiden tot een winstaf trek afhankelijk van de prijsontwikkeling van voorraden in het algemeen, de grootte van de voorraad en de voorraadtoename. Aldus een karakterisering van de Hofstra-voorstellen in de *Miljoenennota 1980* 2). De voorstellen die Hofstra ter zake van de winstbepaling heeft gedaan, zijn op diverse plaatsen geanalyseerd en op hun consequenties voor de belastingplichtigen beoordeeld. In deze beschouwing willen wij door een vergelijking te trekken tussen het stelsel-Hofstra 3) en andere bekende ideeën over het neutraliseren van de inflatie bij de winstberekening een bijdrage leveren aan de discussie over de door Hofstra gedane voorstellen. Wij baseren ons daarbij in het bijzonder op het hoofdstuk 5, „Winst uit onderneming”, van het rapport, waarin het stelsel-Hofstra wordt ontwikkeld. De aanleiding tot het schrijven van dit artikel is gelegen in een door Meeles opgeroepen probleemstelling. In een voordracht op een door het Fiscaal-Economisch Instituut van de Erasmus Universiteit Rotterdam gehouden studiedag over het rapport-Hofstra stelt Meeles: „het systeem (Hofstra) moge vernuftig zijn, maar het doet ondernemers zucht verliezen op wat feitelijk gebeurt”. Hij verwijst dan naar de z.i. realistischere voorstellen van de Commissie-Tinbergen 4), die in een recente studie van de Commissie-Eizenga 5) als een duidelijk alternatief voor de fiscale-winstberekening worden aangemerkt. Wij zullen ons hierna niet met de verschillende voorstellen van de Commissie-Eizenga bezighouden maar ons beperken tot opmerkingen over het rapport van de Commissie-Tinbergen in zijn oorspronkelijke vorm.

Het stelsel-Hofstra lijkt in zoverre op het systeem-Tinbergen, dat geprobeerd wordt door toepassing van een algemene koopkrachtcorrectie de gevolgen van de inflatie voor de (fiscale) winstbepaling te neutraliseren. Uit de vele stelsels, die zijn gebaseerd op een specifieke handhavingsgedachte kozen wij er twee: het ijzeren-voorraadstelsel en het z.g. stelsel-Sandiland 6). Het ijzeren-voorraadstelsel willen wij in onze vergelijking betrekken, omdat dit systeem onder bepaalde voorwaarden sinds de jaren vijftig voor de fiscus is toegelaten. Het met dit stelsel rivaliserende vervangingswaardestelsel vermocht deze acceptatie tot nu toe niet te verwerven. Van recenter datum is de studie van de Commissie-Sandilands, waarin een sterk op het vervangingswaardestelsel gelijkend geheel van voorstellen is opgenomen. Deze voorstellen betreffen zowel de gepubliceerde als de fiscale jaarrekening.

Door deze combinatie kunnen wij hierna twee systemen met algemene koopkrachtcorrecties (Hofstra, Tinbergen) vergelijken met twee systemen met specifieke handhaving (ijzeren voorraad, Sandilands). Hierbij zij aangetekend, dat de discussie in het Verenigd Koninkrijk, over wat een juiste wijze van winstbepaling is, met het verschijnen van het Sandilands rapport zeker niet is afgesloten 7).

Om de op diverse punten verschillende stelsels systematisch met elkaar te vergelijken, hebben wij een eenvoudige casus ontwikkeld, waarin twee aspecten worden benadrukt, die — zoals zal blijken — voor de analyse van verschillen in de winstberekening van doorslaggevende betekenis zijn. Het gaat om:

- de mogelijkheid, dat algemene en specifieke prijsontwikkelingen niet parallel verlopen. Te denken valt aan de vergelijking van het consumptieprijsindexcijfer (algemeen) met prijsindices voor groepen bedrijfsmiddelen (specifiek);
- de invloed die de verhouding tussen de in een onderneming aanwezige monetaire activa en passiva uitoefent op het resultaat, m.a.w. de invloed van de financiële structuur.

Wij menen met deze casus zeker niet een volledig beeld te kunnen geven van de diverse winstbepalingsstelsels. Wel menen wij voldoende materiaal te bieden om een beeld te geven van de gevolgen die bepaalde omstandigheden hebben voor de omvang van de periodewinst bij de te behandelen stelsels. Daartoe geven wij eerst een korte karakteristiek van elk dezer stelsels.

* Drs. V.I. Goedvolk is verbonden aan het Management Opleidingscentrum in Amsterdam.

** Drs. C. Horden is als wetenschappelijk hoofdmedewerker verbonden aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

1) Prof. mr. H.J. Hofstra, *Inflatieneutrale belastingheffing*, 's-Gravenhage, 1978.

2) *Miljoenennota 1980*, blz. 57.

3) Dit in navolging van b.v. J.C. Brezet volgens diens artikel in *Naamloze Vennootschap*, mei 1978, blz. 97 e.v.

4) *Rapport van de Commissie ter bestudering van de mogelijkheden van toepassing van substantialistische winstopvattingen op het fiscale terrein*, Geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap, nr. 101.

5) *Inflatie en belastingheffing*, Geschriften van de Vereniging voor de Belastingwetenschappen, no. 145.

6) *Inflation accounting*, Report of the Inflation Accounting Committee, blz. 9.

7) Vgl. F. Krens in *De Accountant*, september 1978.

Korte typering van de enkele stelsels van winstbepaling

IJzeren-voorraadstelsel

Bij het ijzeren-voorraadstelsel is de totale winst (d.i. de winst die gedurende de gehele bestaansduur van de onderneming wordt gemaakt) gebaseerd op de nominalistische visie. In deze gedachtengang wordt de nominale toename van het eigen vermogen beschouwd als winst. Bij de periodewinstbepaling wordt echter getracht de waardestijging van de voorraad vlottende activa te elimineren door de steeds benodigde voorraad (de z.g. ijzeren voorraad) consequent te blijven waarderen tegen de prijs waartegen deze in het (verre) verleden voor het eerst is aangeschaft. Aldus wordt bereikt, dat tegenover de verkopen de aankooprijzen van de vervangende aankopen als kostprijs wordt genomen (vervangingskoopstelsel). Wanneer het volume van deze vervangende aankopen achterblijft bij de verkopen ontstaat een tekort, een manco, op de ijzeren voorraad. Voor dit manco wordt een voorziening getroffen. Verondersteld wordt namelijk, dat dit manco op de balansdatum tegen de dan geldende marktinkooprijzen (= vervangingswaarde) moet worden aangevuld. In het omgekeerde geval ontstaat een surplus. Omdat dit niet permanent aanwezig behoeft te zijn, komen de op dit surplus behaalde schijnwinsten wel tot uitdrukking in de periodewinst van het jaar waarin ze worden gerealiseerd. Het surplus wordt als regel gewaardeerd volgens de minimumwaarderegel. Op het moment van liquidatie van de voorraad wordt de in het balansbedrag van de voorraad verscholen stille reserve gerekend tot de periodewinst.

De praktische toepasbaarheid van het ijzeren-voorraadstelsel moet niet worden overschat. Zodra een wijziging optreedt in de technische samenstelling van de normale voorraad valt namelijk de stille reserve vrij. Bij een aan veranderingen onderhevig assortiment zal het plezier dat wordt beleefd aan het vermijden van schijnwinsten dan ook meestal van korte duur zijn. Er zijn in de literatuur reeds diverse methoden ter oplossing van het vraagstuk van deze z.g. economische vervanging aan de hand gedaan. Geen van deze voorstellen is algemeen geaccepteerd. Deze complicatie blijft in het hieronder volgende verder onbesproken.

Stelsel-Sandilands

Het stelsel-Sandilands waardeert de materiële activa op vervangingswaardebasis. Een opwaardering van de werkelijke voorraad wordt in de vermogenssfeer tot uitdrukking gebracht op de rekening herwaardering. Omdat hier de herwaardering niet wordt gevoed uit de normale, doch uit de werkelijke voorraad zou men het als een eenvoudige toepassing van het vervangingswaardestelsel kunnen typeren 8). De kostprijs van de verkopen wordt op de vervangingswaarde gebaseerd. Dit geldt, zulks in tegenstelling tot het ijzeren-voorraadstelsel, ook ten aanzien van de duurzame produktiemiddelen. Net als bij het ijzeren-voorraadstelsel wordt ook hier geen rekening gehouden met de verandering van het algemene prijspeil.

Het (mede) in beschouwing nemen van de ontwikkeling van de algemene koopkracht van de geldeenheid wordt zelfs „of little practical use” beschouwd, sterker nog „the concept of general price changes and its converse, the general purchasing power of money are unquantifiable” 9). Hoewel de in het rapport-Sandilands gedane suggesties in eerste instantie zijn bedoeld voor de gepubliceerde jaarrekening, wordt gesteld dat „if Current Cost Accounting became generally accepted, this should be based on current cost profit rather than on historic cost profit” 10).

Stelsel-Tinbergen

Bij het door de Commissie-Tinbergen voorgestelde systeem van winstberekening wordt de totale winst uitgedrukt in eenheden van gelijke koopkracht 11). Ieder jaar wordt de

stand van de z.g. „algemene vermogenscorrectie”-rekening aangepast aan de ontwikkeling van de koopkracht van het geld. Deze vermogenscorrectie wordt gevoed uit twee bronnen. In de eerste plaats wordt de normale (=ijzeren) voorraad vlottende activa geherwaardeerd. Daarnaast vindt een opwaardering van de aan het begin van de periode aanwezige werkelijke hoeveelheid vaste activa plaats. Schiet deze voeding te kort, dan vindt aanvulling plaats uit het fiscale jaarresultaat. Het fiscale jaarresultaat wordt berekend door de verkoopopbrengst te verminderen met voor de vlottende activa de kostprijs volgens het ijzeren-voorraadstelsel en voor de vaste activa een met behulp van specifieke indexcijfers vastgestelde jaarafschrijving op vervangingswaardebasis.

Gaat de bovenomschreven herwaardering uit boven de „algemene vermogenscorrectie” dan vindt, zo menen wij het stelsel-Tinbergen te moeten interpreteren, geen bijtelling bij het fiscale jaarresultaat plaats. Op de door de Commissie-Tinbergen voorgestane wijze van winstberekening zijn inmiddels diverse varianten bedacht. Men kan dus, overigens evenmin als dit bij het vervangingswaardestelsel het geval is, niet van het stelsel-Tinbergen spreken.

Stelsel-Hofstra

Ook het stelsel-Hofstra gaat bij de bepaling van de totaalwinst uit van „eenheden van gelijke koopkracht”. Ten aanzien van de vraag wat inflatie is, neemt Hofstra een duidelijk standpunt in: „Hier moge worden onderstreept dat de problematiek van de inflatie, zoals die onderwerp is van dit rapport, de algemene koopkrachtdaling en dus de gemiddelde prijsstijging betreft; zij staat met andere woorden los van problemen die waardeveranderingen van individuele goederen eventueel met zich kunnen meebrengen” 12). Hofstra staat in dezen lijnrecht tegenover Sandilands!

Past de belastingplichtige op het moment van invoering van het door Hofstra voorgestelde systeem van winstberekening evenwel het lifostelsel of de ijzeren-voorraadwaardering toe, dan is er, aldus Hofstra, geen reden om dit te verbieden. Specifieke handhavingsfossielen worden gerespecteerd! Voor zover van toepassing van het lifo- of het ijzeren-voorraadsysteem geen sprake is, worden de op fifo-basis vastgestelde kostprijzen verhoogd, overeenkomstig het verloop van het algemeen prijsindexcijfer. De verkoopopbrengst wordt niet aangepast. De jaarlijkse afschrijving op duurzame produktiemiddelen wordt geïndexeerd. „Voor inhaalafschrijvingen is geen plaats” 13). Voor monetaire activa wordt een verlies gecalculeerd ter grootte van de algemene koopkrachtdaling.

Deze correcties vinden overigens alleen plaats indien, en voor zover, de activa met eigen vermogen zijn gefinancierd. Zodra er naast eigen vermogen vreemd vermogen in het spel is, rijst de vraag welke activa dan met eigen vermogen zijn gefinancierd. Hofstra geeft daarvoor de volgende toerekeningsregels. Het eigen vermogen wordt achtereenvolgens toegerekend aan:

1. de vrijgestelde vermogensbestanddelen;
2. voorraden lichamelijke zaken die worden gewaardeerd volgens het ijzeren-voorraadstelsel of het lifo-stelsel;
3. andere voorraden lichamelijke zaken;
4. bedrijfsmiddelen met een economische levensduur van ten hoogste tien jaar;
5. bedrijfsmiddelen met een economische levensduur van meer dan tien jaar;
6. overige activa.

8) Vgl. drs. V.I. Goedvolk en drs. C. Horden in *Bedrijfskunde*, jg. 51, 1979/1, blz. 90.

9) *Inflation accounting*, Report of the Inflation Accounting Committee, blz. 9.

10) *Idem*, blz. 198.

11) *Rapport van de Commissie ter bestudering van de mogelijkheden van toepassing van substantialistische winstopvattingen op het fiscale terrein*, Geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap nr. 101, blz. 30.

12) Hofstra, op. cit., blz. 17.

13) Hofstra, op. cit., blz. 330.

Argument voor de plaatsing van de posten 3 t/m 6 achter I en 2 is, dat er „geen plaats is voor een inflatiecorrectie waar inflatoire waardeinstijgingen niet in de naar nominalistische maatstaven berekende belastbare winst verschijnen” 14). Voor de posten 3 t/m 6 geldt dat de activa waarvan de schijnwinsten het snelst in de jaarwinsten tot uitdrukking komen, het eerst aan het eigen vermogen worden toegerekend. Dit heeft in zekere zin een winstdrukkend effect.

Een casus

De onderneming Inflatex wordt op 1 januari 1979 opgericht. In onderstaande berekeningen zal worden nagegaan welke jaarwinst resulteert bij toepassing van achtereenvolgens:

- het ijzeren voorraadstelsel;
- het door de Commissie-Sandilands voorgestelde systeem van winstberekening;
- het door de Commissie-Tinbergen voorgestelde systeem van winstberekening;
- het door prof. Hofstra voorgestelde systeem van winstberekening.

Wij zullen daarbij drie verschillende uitgangspunten kiezen:

- een financiële structuur, waarin de monetaire activa groter zijn dan de monetaire passiva;
- een financiële structuur, waarin de monetaire activa gelijk zijn aan de monetaire passiva;
- een financiële structuur, waarin de monetaire activa kleiner zijn dan de monetaire passiva.

I	Balans 1 januari 1979	
Goederen (1.000 kg. à f. 4)	f. 4.000	Eigen vermogen .....
Gebouwen	f. 10.000	Vreemd vermogen .....
Kas	f. 6.000	
	f. 20.000	f. 20.000
II	Balans 1 januari 1979	
Goederen (1.000 kg. à f. 4)	f. 4.000	Eigen vermogen .....
Gebouwen	f. 10.000	Vreemd vermogen .....
Kas	f. 5.000	
	f. 19.000	f. 19.000
III	Balans 1 januari 1979	
Goederen (1.000 kg. à f. 4)	f. 4.000	Eigen vermogen .....
Gebouwen	f. 10.000	Vreemd vermogen .....
Kas	f. 1.000	
	f. 15.000	f. 15.000

Voor elk van deze drie uitgangspunten zal een drietal situaties worden beschouwd, t.w.:

- de situatie waarin het algemene prijsindexcijfer gelijke tred houdt met het specifieke prijsindexcijfer;
- de situatie waarin het algemeen prijsindexcijfer sneller stijgt dan het specifieke prijsindexcijfer;
- De situatie waarin het algemene prijsindexcijfer minder snel stijgt dan het specifieke prijsindexcijfer.

c. Het stelsel-Tinbergen

	I.A	I.B	I.C	II.A	II.B	II.C	III.A	III.B	III.C
Algemene vermogenscorrectie per 31-12-1979 a) ...	3.750	3.750	3.750	3.500	3.500	3.500	2.500	2.500	2.500
Herwaarderung voorraden b)	1.000	800	2.000	1.000	800	2.000	1.000	800	2.000
Herwaarderung afschrijvingen c)	250	200	500	250	200	500	250	200	500
Niet gerealiseerde waardeinstijging d)	2.250	1.800	4.500	2.250	1.800	4.500	2.250	1.800	4.500
	3.500	2.800	7.000	3.500	2.800	7.000	3.500	2.800	7.000
Aanvullende vermogenscorrectie e)	250	950	-	-	700	-	-	-	-
Fiscaal jaarresultaat (vlg. ijzeren-voorraadstelsel en indexatie jaarafschrijvingen)	1.750	1.800	1.500	1.750	1.800	1.500	1.750	1.800	1.500
Jaarwinst f)	1.500	850	1.500	1.750	1.100	1.500	1.750	1.800	1.500

- Dit is een zodanige verhoging van het eigen vermogen, dat de algemene koopkracht hiervan volledig in stand wordt gehouden.
- Dit is het verschil tussen de vervangingswaarde en de balanswaarde van de normale voorraad vlottende activa.
- Dit is het verschil tussen de afschrijving op basis van de vervangingswaarde en op basis van de uitgaafprijs. In voorkomende gevallen wordt geen inhaalafschrijving toegepast.

De combinatie van een uitgangspunt en een situatie duiden wij in het hierna volgende aan met geval. We onderscheiden negen gevallen.

Prijsonwikkeling	Financiële structuur		
	Monetaire activa > monetaire passiva	Monetaire activa = monetaire passiva	Monetaire activa < monetaire passiva
Algemeen prijsindexcijfer = specifiek prijsindexcijfer	I.A	II.A	III.A
Algemeen prijsindexcijfer > specifiek prijsindexcijfer	I.B	II.B	III.B
Algemeen prijsindexcijfer < specifiek prijsindexcijfer	I.C	II.C	III.C

Voor de onderneming Inflatex gelden in alle gevallen de volgende gegevens:

- de verkoopprijs van de goederen ligt steeds f. 3.000 boven de geldende marktinkoopprijs. De omzetsnelheid van de voorraad bedraagt 1. De verkochte goederen worden onmiddellijk vervangen;
- de levensduur van de gebouwen bedraagt 10 jaar. Restwaarde nihil. Lineaire afschrijving;
- het vreemd vermogen wordt niet afgelost. Rentebetalingen blijven eenvoudigheidshalve buiten beschouwing;
- de over een bepaald jaar gemaakte winst wordt op de laatste dag van het betrokken jaar (aan de fiscus en de winstgerechtigden) uitgekeerd;
- het algemeen prijsindexcijfer steeg in 1979 lineair van 100 naar 125 (= met 25%).

Voor situatie A geldt nog, dat de vervangingswaarde van de goederen op 1 januari van f. 4 tot f. 5 (= met 25%) en die van de gebouwen van f. 10.000 tot f. 12.500 (= met 25%) steeg.

Voor situatie B geldt nog, dat de vervangingswaarde van de goederen op 1 januari van f. 4 tot f. 4,80 (= met 20%) en die van de gebouwen van f. 10.000 tot f. 12.000 (= met 20%) steeg.

Voor situatie C geldt nog, dat de vervangingswaarde van de goederen op 1 januari van f. 4 tot f. 6 (= met 50%) en die van de goederen van f. 10.000 tot f. 15.000 (= met 50%) steeg.

De winst zal in de onderscheiden gevallen uiteenlopen. Voor de verschillende winstbepalingsstelsels worden hieronder de resulterende winstcijfers gegeven.

a. Het ijzeren-voorraadstelsel. In alle gevallen bedraagt de winst:

Winst op verkopen	f. 3.000
Afschrijving op gebouwen	f. 1.000
Jaarwinst	f. 2.000

b. Het stelsel-Sandilands, waarbij de afschrijving op gebouwen is gesteld op 10% van de vervangingswaarde van het actief.

	I.A, II.A, III.A	I.B, II.B, III.B	I.C, II.C, III.C
Winst op verkopen	f. 3.000	f. 3.000	f. 3.000
Afschrijving gebouwen	f. 1.250	f. 1.200	f. 1.500
Jaarwinst	f. 1.750	f. 1.800	f. 1.500

14) Hofstra, op. cit., blz. 125.

- Dit is het verschil tussen de vervangingswaarde en de boekwaarde van de nog aanwezige werkeenheden per ultimo.
- Voor zover de algemene vermogenscorrectie uitgaat boven de som van herwaarderungen en niet gerealiseerde waardeinstijgingen komt deze op de fiscale jaarwinst in mindering.
- Fiscaal jaarresultaat —/— aanvullende vermogenscorrectie.

d. Het stelsel-Hofstra.

	I ABC	II ABC	III ABC
Winst op verkopen	f. 3.000	f. 3.000	f. 3.000
Afschrijving gebouwen	f. 1.250 a)	f. 1.250 a)	f. 1.150 c)
Verlies netto monetair actief	f. 250 b)	f. -	f. -
Jaarwinst	f. 1.500	f. 1.750	f. 1.850

a) 10% van (f. 10.000 × 1,25).

b) 0,25 × (f. 6.000 - f. 5.000).

c) Het eigen vermogen wordt als volgt aan de activa toegerekend:

— goederen	f. 4.000
— gebouwen	f. 6.000
	f. 10.000

De gebouwen worden verondersteld voor 60% met eigen vermogen te zijn gefinancierd. De afschrijving bedraagt dan: 10% van (f. 10.000 + 0,25 × 0,6 × f. 10.000) = f. 1.150.

Ter wille van de overzichtelijkheid zijn alle hiervoor berekende winstcijfers, luidende in gld., in onderstaand schema samengevat.

	I	II	III
A			
Winst volgens:			
— ijzeren voorraad	2.000	2.000	2.000
— Sandilands	1.750	1.750	1.750
— Tinbergen	1.500	1.750	1.750
— Hofstra	1.500	1.750	1.850
B			
Winst volgens:			
— ijzeren voorraad	2.000	2.000	2.000
— Sandilands	1.800	1.800	1.800
— Tinbergen	850	1.100	1.800
— Hofstra	1.500	1.750	1.850
C			
Winst volgens:			
— ijzeren voorraad	2.000	2.000	2.000
— Sandilands	1.500	1.500	1.500
— Tinbergen	1.500	1.500	1.500
— Hofstra	1.500	1.750	1.850

Enkele aantekeningen bij de casus

Bij het lezen van de hierna volgende punten dient men te bedenken welke veronderstellingen in het voorgaande zijn gemaakt; algemene geldigheid van de geponeerde gedachten wordt niet gesuggereerd.

Het *ijzeren-voorraadstelsel* leidt in alle gevallen tot de hoogste winst. De afschrijving op duurzame produktiemiddelen vindt hier plaats op basis van de uitgaafprijs. Bij de overige stelsels wordt in principe rekening gehouden met de algemene en/of specifieke prijsontwikkeling t.a.v. deze activa.

De winst berekend volgens het *stelsel-Sandilands* is onafhankelijk van de financiële structuur. Hoe sterker de specifieke prijsontwikkeling, hoe lager de winst. Deze prijsontwikkeling kan zowel op vlottende als op vaste activa betrekking hebben. Bij het ijzeren-voorraadstelsel speelden alleen de vlottende activa een rol. Met het verloop van het algemeen prijsindexcijfer wordt geen rekening gehouden.

De winst volgens het *stelsel-Tinbergen* zal lager zijn naarmate de algemene prijsontwikkeling de specifieke meer overtreft. Er zal dan immers in beginsel reden zijn tot een (grotere) aanvullende vermogenscorrectie. Deze aanvullende vermogenscorrectie zal op zich weer hoger (en de winst dus lager) zijn naarmate het verschil tussen monetaire activa enerzijds en monetaire passiva anderzijds groter is.

Wanneer de monetaire activa groter zijn dan de monetaire passiva, dan zijn de materiële activa kleiner dan het eigen vermogen. De balans is immers in evenwicht. Op de over het gehele eigen vermogen te creëren algemene vermogenscorrectie wordt dan een (specifieke) herwaardering in mindering gebracht die betrekking heeft op slechts een deel van het (in niet-monetaire activa belegd) eigen vermogen. Het verschil wordt van de winst afgetrokken. Geval I.B is een illustratie van deze lage winst. Bovenstaande redenering kan niet volledig worden omgedraaid, omdat het achterblijven van de algemene vermogenscorrectie bij de herwaarderingsrekeningen niet leidt tot een vergroting van de periodewinst. Wanneer het algemeen prijsindexcijfer minder snel stijgt dan het specifieke leidt het stelsel-Tinbergen tot een periodewinst die met de methode Sandilands vergelijkbaar is. Is er sprake van een parallelle ontwikkeling van algemene en specifieke prijzen, dan zal het stelsel-Tinbergen ook met het stelsel-Sandilands overeenstemmen, tenzij de monetaire activa de monetaire passiva overtreffen, omdat bij een dergelijke financiële structuur een deel van het eigen vermogen in monetaire activa is vastgelegd.

Het *stelsel-Hofstra* houdt alleen onder bepaalde omstandigheden (nl. bij activa waarop het ijzeren-voorraad- of het lifostelsel wordt toegepast) rekening met het specifieke prijsverloop. Verder blijkt dit stelsel ongevoelig voor de mate van paralleliteit tussen algemene en specifieke prijsontwikkeling. De financiële structuur is wel van invloed op de grootte van het berekende perioderesultaat. De periodewinst zal lager zijn naarmate de activa relatief met meer eigen vermogen zijn gefinancierd, m.a.w. naarmate de gegeven monetaire activa de monetaire passiva meer overtreffen.

Wanneer men een zo laag mogelijke periodewinst als wenselijk zou beschouwen dan blijken alle in dit artikel behandelde systemen (Sandilands, Tinbergen en Hofstra) de voorkeur te verdienen boven het ijzeren-voorraadstelsel. Het stelsel-Tinbergen leidt in alle gevallen tot een lagere (of hooguit gelijke) winst dan enig ander behandeld systeem. Dit stelsel zou met name aantrekkelijk zijn voor die ondernemingen wier specifiek prijsverloop achterblijft bij het algemene, terwijl de monetaire activa de monetaire passiva overtreffen, zoals bijvoorbeeld een handelsbedrijf in koelkasten, waarbij relatief veel eigen vermogen wordt gebruikt. Het stelsel-Hofstra leidt voor dergelijke ondernemingen tot een aanmerkelijk hogere winst (vgl. f. 850 en f. 1.500).

Het stelsel-Hofstra is in vergelijking met het ijzeren-voorraadstelsel met name aantrekkelijk voor ondernemingen wier financiële structuur zodanig is dat de monetaire activa groter zijn dan de monetaire passiva. Bij het stelsel-Sandilands is men alleen „gebaat” indien sprake is van een relatief sterke specifieke prijsontwikkeling.

Ten slotte

Met dit artikel hebben wij niet de vraag naar de wenselijkheid resp. haalbaarheid van substantialistische winstbepalingsstelsels aan de orde willen stellen. Wel was ons oogmerk te illustreren op welke wijze het stelsel-Hofstra bij inflatie functioneert in vergelijking tot andere stelsels. Dat het functioneren onder dergelijke omstandigheden een rol zal (behoren te) spelen bij de beoordeling van de door Hofstra gedane voorstellen lijkt ons op voorhand duidelijk. Deze bijdrage wil enig materiaal voor die beoordeling aandragen.

V.I. Goedvolk
C. Horden